

Marek Jakoubek –Vojvodovo: kus česko-bulharské historie, tentokrát převážně očima jeho obyvatel (2011)

Kamila Jirků

*Katedra antropologie, Filozofická fakulta,
Západočeská univerzita v Plzni
kampotom@seznam.cz*

A ZASE to Vojvodovo. Obec v severozápadním Bulharsku, jež byla založena na počátku 20. století českými evangelíky, okouzila M. Jakoubka natolik, že se již poněkolkáté vydává na strastiplnou cestu publikační, aby se o toto kouzlo s námi podělil. Prozatím poslední práce o Vojvodovu je výsledkem edičního úsilí Marka Jakoubka, aby nám tuto příkladnou obec ukázal „tentokrát převážně očima jeho obyvatel“ (Jakoubek 2011). Neboť ačkoliv daná oblast zažila v posledních letech „bezmála publikační explozi“ (Jakoubek 2011: 8), samotní Vojvodovčané se v nich ke slovu moc nedostali. Tato práce si klade za cíl tuto situaci napravit a Vojvodovčany pasuje na (spolu)autory, neboť její základ byl sepsán právě někdejšími obyvateli Vojvodova.

V podkapitole úvodu, nazvané *Učitelé a jeho žáci*, autor uvádí svou motivaci, jíž je reakce na tvrzení bulharského etnologa Vladimíra Penčeva, že „v principu absenteje písemná realizace, resp. fixace specifické identity daného společenství“ (Jakoubek 2011: 11). Toto tvrzení kniha samotnou svou povahovou úspěšně vyvrací. Oproti předchozí knize, kde Jakoubek vyjádřil dík zmiňovanému Vladimíru Penčevovi, který ho s tématem seznámil a který je jako Jakoubkův respektovaný učitel jeho stálou inspirací, se tentokrát s vděčností obrací k Vojvodovčanům. Neboť pro něj nebyli pouhými „informátory“ či „konzultanty“, ale učiteli, kteří ho naučili vidět svět svými očima. Slovy Marka Jakoubka „je to kniha, kterou jsme psali takřkajíc společně, je to také jejich kniha“ (Jakoubek 2011: 12).

Co se týče struktury díla, nejedná se o souvislý text, ale spíše o mozaiku tvořenou jednotlivými svědectvími Vojvodovčanů, jež dohromady vytvářejí plastický obraz jejich rodné vsi a života v ní. Kniha je členěna do devíti kapitol, které kromě písemných výpovědí někdejších obyvatel Vojvodova, obsahují erudovaná úvodní slova Marka Jakoubka předkládající centrální problémy obsažené v dokumentu, jeho charakteristiku ve vztahu k ostatním kapitolám a jeho přínos k již existujícím studiím o Vojvodovu. Každá kapitola je dále opatřena medailony o autorech a ediční poznámkou zahrnující krátkou charakteristiku primárního zdroje, kontext jeho původu a další ediční detaily.

Text Barbory Čížkové, jenž edici zahajuje a spojuje s předchozí Jakoubkovou knihou *Vojvodovo: etnologie krajské obce v Bulharsku* (2010), je textem „nejkrásnějším“ (Jakoubek 2011: 17). Nejedná se jen o stylistiku, ale i samotnou vesnici, kterou autorka zachycuje v celé její slávě tak, „jak si jej chtějí pamatovat“ (Jakoubek 2011: 17) – „čistou, krásnou, pořádanou jako nevěsta“ (Jakoubek 2011: 23). Pravidelně bílené domy v rovných, akátem lemovaných, čistých ulicích jsou odrazem jejich obyvatel, žijících v harmonickém soužití v souladu s přírodou a evangelickým poselstvím.

V pořadí druhém dokumentu nazvaném *Odkaz mojim dětem, vnukům a pravnukům*, Amálie Hružová vypovídá mimo jiné o historii Vojvodova. Zachycením nejstarších dějin Vojvodova se stěhováním z rumunské Sváté Heleny a tříletém pobytu v Seseku spolu s informacemi o štěpení evangelického tábora ve Vojvodovu, tak představuje mimořádný dokument, jenž je také jediným svědectvím o této starší epoše.

Ester Karbulová, švagrová Barbory Čížkové, nás ve své *Kronice naší rodiny* seznamuje se školní docházkou, s údělem kováře, jímž byl její otec mezi jinak zemědělským společenstvím, s přesunem do Československa a prvními lety po přesunu. Toto velice emotivní svědectví pojednává o těžkých časech, mezi které, kromě války, bídy a přesunu, patřila také etapa, kterou procházela v podstatě každá vojvodovská žena – přesun mladé nevěsty do rodiny manžela.

Kateřina Králiková se dostává ke slovu v této edici dokonce dvěma texty. V *Kronice mojí rodiny* nás jako dcera Slovenky a Srba upozorňuje na fakt, že původ Vojvodovčanů může sa-

hat i do oblasti dnešního Srbska a Maďarska. Náboženský obraz Vojvodova pak doplňuje o tzv. nazaretskou víru, jejímž výrazným rysem byl důsledný pacifismus, který vedl v době války k uvěznění řady mužů za neuposlechnutí povolávacího rozkazu. Život na vesnici, který se vzhledem ke způsobu obživy řídí ročními obdobími, sama autorka zachycuje formou kalendářního cyklu a poskytuje plno detailů z polních prací. Její druhý text, *Vzpomínka na Vojvodovo*, se pak svou poetičností podobá básni v próze a autorka v něm mj. dokládá, že místo, kde se člověk narodil, nelze nahradit žádným jiným.

V textu *Preci len moje nejkrajšie dni bezstarostné boli tam, kde som vyrástla, v našej malej dedinke Vojvodovo...* se s námi Marie Strýčková dělí nejen o slovenskou perspektivu a lidové léčitelsví, ale také o své sny a zážitky. Například o ten, kdy „vlastními očami videla“ a „nielen ja, mnohí ho videli“ přeletět draka nad vesnicí (Jakoubek 2011: 112).

Pamětní vzpomínky *Na tý Vojvodově to bylo takový vzácný* Bedřicha Dobiáše byly přepsány ze zvukového záznamu. Jedná se o krátký text, který ale díky svému rozsahu nechá vyniknout etapovost života Vojvodovčanů, kteří během svého života pobývali na několika místech. V případě daného autora se jednalo o Svatou Helenu, Orechovo, Vojvodovo, kterým však takříkajíc „jen“ prošel, a Dolní Dunajovice. Prožil tak dohromady hned „několik životů“ (Jakoubek 2011: 117).

Alois Filip předkládá dva texty. Jeden ve formě vlastního životopisu, který je specifický nejen svou délkou a zevrubností popisu, ale také faktem, že A. Filip většinu svého života strávil mimo Vojvodovo. Jako sirotek nám dále ukazuje, jak v dané době fungoval ve Vojvodovu poručnický výbor. Druhý text poté představuje *Svědectví A. Filipa o tom, jak se stal křesťanem – dítkem Božím* a vypovídá o niterném duchovním vývoji.

Nejrozsáhlejší dílo z pera českého Vojvodovčana nejen v této edici, ale vůbec existující, představuje *Vzpomínání a vyprávění o Vojvodovu Petra Klepáčka*. Klepáček je také nejmladším (spolu)autorem této edice, neboť v době přesídlení mu bylo pouhých sedm let, oproti ostatním, kteří před odjezdem již měli či zakládali vlastní rodiny. Klepáčkův věk má však daleko k handicapu, naopak díky němu se nám Vojvodovo představuje nově dětskýma očima.

Poprvé se ve Vojvodovu také setkáváme s ruskými emigranty – wrangelisty, s černým trhem a zabijačkami, podrobněji pak se službou dívek, které byly oblíbenými služkami i v židovských bohatých rodinách v Sofii. Na harmonické dětství plné pocitu bezpečí ve vesnici, kde je každý strýcem a tetou, pak naráží tvrdá realita jižní Moravy, kde je Petr v očích opilého souseda přistěhovalým „Bulharem“. Později se pak již s dospělým P. Klepáčkem vydáváme na výlet do Vojvodova, jež halí silná vrstva melancholie.

Poslední příspěvek *Kniha pamětní Tomše Hrůzy, žitele vojvodovského*, jež celou publikaci uzavírá, se liší nejen tím, že se jedná o jediný dokument, který byl napsán v reálném čase (tedy ještě ve Vojvodovu), a není tak vzpomínkou, ale také formou. Jedná se totiž hlavně o heslovité poznámky související s ekonomicko-hospodářskou situací. Kolik leva v jakém roce stálo obilí, kráva a jiné. Slovy autora daného textu, jaká byla „drahota“.

Z jazykového hlediska je celá edice psána v českém spisovném jazyce až na některé specifické termíny a bulharská pojmenování související převážně se zemědělskou technikou. Veškerá tato terminologie a jiné konotace, které by mohly být čtenáři nesrozumitelné, jsou pečlivě vysvětleny v poznámkách pod čarou. Soupisy literatury jsou poté uváděny vždy za každou kapitolou zvlášť, a ne na konci knihy, jak je sice zvykem, ale zde by to nadělalo spíše zmatek. Jediné dvě kapitoly jsou psány v jiném jazyce, v případě Marie Strýčkové se jedná o slovenštinu, v poslední kapitole Tomše Hrůzy se jedná o „Vojvodovčinu“. Tato kapitola nás tak upozorňuje na fakt, že ač by bylo krásné slyšet vzpomínky Vojvodovčanů v jejich vlastním jazyce, bylo by to na úkor srozumitelnosti a celkové čtivosti. Navíc a především bylo přáním samotných (spolu)autorů, aby se texty opravily do spisovné češtiny. Vyprávění Vojvodovčanů je dále doplněno dobovými fotografiemi, díky nimž si nejen představujeme, ale na vlastní oči vidíme „dívký v krojích, jako motýlci“ (Jakoubek 2011: 94).

Tato originální práce, sestavená za velkého edičního úsilí Marka Jakoubka, nám představuje výjimečnou epochu, kterou zažila obec Vojvodovo na počátku 20. století, se střípký o životě před a po jejím trvání. Starostlivou a pečlivou formou jsou nám zpřístupněny texty, jejichž význam lze jak po informační a histo-

rické, tak po stylistické stránce srovnat s pracemi daným tématem se zabývajícími vědci. O Vojvodovu se tak dozvídáme od obyvatel, kteří Vojvodovo nejen založili, ale i tvořili. Slovy Petra Klepáčka „Vojvodovo bylo v minulosti vzácným plodem s tvrdou slupkou a lahodným jádrem. Po přesídlení slupka zůstala ve Vojvodově, a lahodné a vzácné jádro se rozprsklo v pohraničí jižní Moravy. Jen vzpomínky je na dálku spojovaly. Pravá hodnota spočívala v kvalitě lidí, Vojvodovo byla jen kulisa, v níž se drama odehrávalo“ (Jakoubek 2011: 210).

Jakoubek, M. 2011. *Vojvodovo: kus česko-bulharské historie, tentokrát převážně očima jeho obyvatel*. Brno: CDK.

POUŽITÁ LITERATURA

Jakoubek, M. 2010. *Vojvodovo: etnologie krajan-ské obce v Bulharsku*. Brno: CDK.

Vojtěch Černý – Řeč těla. Neverbální komunikace pro obchodníky i pro běžný život (2012)

Romana Suchá

*Katedra antropologie, Filozofická fakulta,
Západočeská univerzita v Plzni
sucharom@sma.zcu.cz*

„Budu šťastný, když vám tato knížka pomůže k inspiraci, orientaci, poučení, seberozvoji. A budu velmi šťastný, když tyto informace a dovednosti použijete ohleduplně,“ (290) takto uzavírá Vojtěch Černý knihu *Řeč těla. Neverbální komunikace pro obchodníky i pro běžný život*, která vyšla jako 2. aktualizované vydání v nakladatelství Edika v Brně roku 2012.

Publikací zaměřených na neverbální komunikaci pro obchodníky nebo ekonomy je v nabídce internetových i kamenných knihkupectví dostatek, a to jak od českých, tak od zahraničních autorů. Zájem o téma neverbální komunikace trvá, což je zřejmě důvodem reedice knihy

Vojtěcha Černého *Řeč těla* v aktualizovaném vydání.

Knihy Vojtěcha Černého *Řeč těla. Neverbální komunikace pro obchodníky i běžný život* vyšla v 1. vydání v nakladatelství Computer Press v Brně roku 2007, 2. aktualizované vydání vyšlo v nakladatelství Edika v Brně roku 2012.

Autor člení 2. vydání knihy *Řeč těla* o 296 stranách do 19 kapitol, oproti 1. vydání je kniha rozšířena o 42 stran a o 1 kapitolu. Jak 1. vydání z roku 2007, tak 2. aktualizované vydání z roku 2012 doplňuje vložené DVD.

Ústředním tématem knihy *Řeč těla* je prezentace základních složek neverbální komunikace a aplikace získaných poznatků v běžném i v profesním životě. Kniha je pojata jako průvodce obsahující řadu rad a cvičení pro přizpůsobení řeči těla v různých pracovních situacích a v partnerských vztazích.

V prvních dvou kapitolách se Černý zabývá vymezením pojmů komunikace a neverbální komunikace. V kapitolách 3–10 se věnuje jednotlivým složkám neverbální komunikace: proxemice, posturologii, kinezice a gestice, mimice, haptice, očnímu kontaktu, paralingvistice, vzhledu a úpravě zevnějšku. Prvních 10 kapitol je vždy zakončeno oddílem *Souhrn kapitoly*, v němž je jejich obsah shrnut do několika bodů a na závěr jsou uvedeny *Otázky a cvičení*, které mohou být využitelné nejen pro běžného čtenáře, ale také jako pomůcka pro lektora v kurzech neverbální komunikace.

Dalších 9 kapitol je zaměřeno na rady, jak vysílat správné signály řeči těla a kterých negativních projevů je potřeba se vyvarovat. Kapitola 11 je pojata jako „rychlý průvodce“ řeči těla. Kapitola 12 je průvodcem obchodní schůzkou z hlediska neverbální komunikace.

V kapitole 13 se Černý zabývá tématem neverbální komunikace v partnerských vztazích a v kapitole 14 se znovu vrací k neverbální komunikaci na pracovišti a rozebírá téma přijímacího pohovoru a výběru zaměstnanců.

Kapitola 15 je věnována kulturním odlišnostem neverbální komunikace „nejen pro cestovatele“ - tato kapitola je do 2. vydání nově zařazena. V kapitole 16 autor uvádí rady pro neverbální komunikaci se šéfem a v kapitolách 17 a 18 se vrací k mezipohlavním rozdílům v neverbální komunikaci (viz dříve kapitola 13) a radí

čtenářům, jak úspěšně flirtovat pomocí signálů neverbální komunikace. Závěrečné rady jsou shrnuté v kapitole 19. Následuje *Seznam použité a doporučené literatury a Rejstřík*.

Kniha obsahuje řadu fotografií a ilustrací, které dokumentují jednotlivé jevy neverbální komunikace.

V čem se shoduje a v čem se liší 2. aktualizované vydání knihy *Řeč těla* z roku 2012 v porovnání s 1. vydáním z roku 2007?

Prvních 8 kapitol a část 9. kapitoly (1–140) zůstaly ve 2. vydání beze změny v porovnání s 1. vydáním. V kapitole 5 je u obou vydání zařazen test poznávání gest (78–101), v němž je uvedeno 139 kreseb gest, které se nápadně podobají kresbám 143 gest známých z knihy Zdeňka Kleina *Atlas sémantických gest* (Klein 1998: 30–48). Rovněž vyjádření interpretace těchto gest a procenta osob, které takto odpověděly, se shodují s informacemi uvedenými v Kleinově publikaci. Odkaz na knihu *Atlas sémantických gest* ani na autora Zdeňka Kleina není uveden ani v této kapitole ani v závěru knihy v seznamu použité literatury.

V kapitolách 9, 12, 15 a 17 jsou nově zařazené doslovně přejaté části knihy Dianny Booher *Komunikujte s jistotou* (Booher 1999). Tyto přejaté pasáže jsou vždy uvedené podnadpisem *Několik rad od Dianny Booher*, není však vyznačeno, že jde o doslovné citace.

V kapitole 9 jsou z knihy *Komunikujte s jistotou* doslovně přejaty strany 143–145 (Booher 1999: 295–296). V kapitole 12 jsou z této knihy doslovně přejaty strany 201–202 (Booher 1999: 297–300).

V 9. kapitole je ve druhém vydání nově zařazena podkapitola *Neverbální komunikace v telefonickém rozhovoru* (141–143). Tato kapitola je rozšířena o dechová cvičení, cvičení tvoření hlasu – fonace a cvičení hlasové ohebnosti (145–153), které jsou převzaty od jiných autorů (Urbanová 2009: 206–207, 213), (Langer 1993: 89–91), (Kohout 1998: 127–128), odkaz na tyto autory je uveden na str. 145 v části *Otázky a cvičení*, není však zmíněno, že následují doslovné citace z děl těchto autorů.

Jak již bylo uvedeno výše, 2. vydání obsahuje oproti 1. vydání navíc kapitolu 15 nazvanou *Neverbální komunikace (nejen) pro cestovatele* (265–278). Část této kapitoly má podtitul

Jednání v různých kulturách (s důrazem na gestikulaci), v níž je zahrnuto *Několik rad od Dianny Booher*. Následující strany (267–270) jsou zcela přejaty z knihy *Komunikujte s jistotou* (Booher 1999: 289–293). V této kapitole je nepřesně zobrazen první symbol (271), který lze podle autora interpretovat v USA jako „dobře“, v Japonsku jako „peníze“, ve Francii jako „nula“ a v Brazílii jako „tabu“. Tato interpretace je nepřesná, neboť v USA gesto „dobře“ nemá stejný tvar jako symbol na fotografii, v Japonsku je symbol „peníze“ vyjádřen jinou pozicí gesta a ve Francii má symbol „nula“ jinou pozici prstů.

V kapitole 17 jsou znovu uvedené rady od Dianny Booher (281), které jsou přejaté téměř doslova (Booher 1999: 286–287).

Za zásadní nedostatek považují, že v seznamu literatury chybí odkaz na knihu Zdeňka Kleina *Atlas sémantických gest* (Klein 1998), z níž autor zjevně čerpal v testu poznávání gest v kapitole 5. Není jasné, zda jde o prezentaci výzkumu Vojtěcha Černého, rozhodně je zarážející, že se vyjádření interpretace gest procenty respondentů překvapivě shodují s výsledky Zdeňka Kleina. Viz např. obr. 2 (78) Nadřazenost, porozumění 50 % – stejná hodnota viz Klein (Klein 1998: 190); obr. 3 (79) Úzkost, obavy 27,7 % – stejná hodnota viz Klein (Klein 1998: 191); obr. 7 (79) Přemýšlení, též rozpaky 59,2 % – stejná hodnota viz Klein (Klein 1998: 182); obr. 8 (79) Rozpaky, též nuda 17,4 % – stejná hodnota viz Klein (Klein: 1998: 183) atd.

V kapitole 1 (22–24) Černý uvádí několik citací a parafrází různých autorů, zdroj citací však v knize není upřesněn – např.: Naumann, F., 2002; Geist, B., 1992; Janoušek, J. 1968; Kohoutek, R., 1998; Říčan, P., 1972; Kunczik, M., 1994. Odkazy na díla těchto autorů nejsou uvedeny ani v závěru 1. kapitoly ani na konci knihy v seznamu použité literatury. Tento způsob práce se zdroji je ve vědeckém diskursu naprosto nestandardní.

V seznamu literatury je nepřesně uveden název Langerovy publikace, který je správně *Úspěch veřejné promluvy* (Langer 1993), nikoli *Úspěchy veřejné promluvy*.

V přehledu použité a doporučené literatury mohlo být uvedeno ve 2. vydání více recentních publikací k danému tématu. Jedinou publikací

vydanou po r. 2007 je v přehledu literatury kniha *Rétorika pro právníky* (Urbanová 2009).

Obě vydání knihy Vojtěcha Černého *Řeč těla* doplňuje DVD, které je rozděleno do 6 částí navazujících na kapitoly 3–8. Jde o videonahrávky běžných komunikačních situací v českém kulturním kontextu: vzdálenost, postoje, gestika, mimika, haptika, oční kontakt. V obou DVD, která doplňují 1. i 2. vydání knihy, je první část videomateriálu shodná. V DVD ke 2. vydání jsou nově zařazeny čtyři další oddíly: Kulturní rozdíly 1, Kulturní rozdíly 2, Signály rukou, Neverbální komunikace. V části *Kulturní rozdíly 1* je zdůrazněno, v jakých pracovních pozicích a situacích je možné se setkat s kulturními rozdíly mezi účastníky komunikace. Jako příklad jsou uvedené scénky, které demonstrují, v jaké situaci je v některých evropských a mimoevropských zemích vhodné zahájit obchodní jednání. V části *Kulturní rozdíly 2* jsou prezentované videoukázky, jakým způsobem si lidé vyjadřují úctu v různých částech světa, jaké jsou formy pozdravu a jaké jsou kulturní odlišnosti v očním kontaktu. V oddílu *Signály rukou* je uvedeno 15 příkladů kulturně specifických gest, která mohou mít v různých zemích různý význam a u nichž může dojít k nesprávné interpretaci. Poslední část DVD, nazvaná *Neverbální komunikace*, je pojata jako test porozumění interkulturním odlišnostem neverbální komunikace v různých částech světa. V nově zařazených částech DVD, které se týkají kulturních rozdílů neverbální komunikace, je téma interkulturních odlišností prezentováno poněkud povrchně a zjednodušeně, nicméně je pozitivní, že bylo DVD ve 2. vydání o tyto nové oddíly rozšířeno.

Přes výše zmíněné nedostatky lze konstatovat, že kniha Vojtěcha Černého *Řeč těla* patří k relativně zdařilým publikacím na téma neverbální komunikace, které jsou v současné době na našem trhu k dispozici. Knihu lze doporučit zájemcům o téma neverbální komunikace z řad studentů sociální a kulturní antropologie, psychologie, ekonomie a pedagogických oborů a jako inspiraci pro školitele v oboru neverbální komunikace a pro obchodníky v podnikové praxi, a to hlavně jako podnět k dalšímu studiu. Domnívám se, že pro širokou veřejnost může tato kniha posloužit k inspiraci, orientaci, poučení a seberozvoji, což je záměrem autora, který uvádí v závěru knihy (290).

Černý, V. 2012. *Řeč těla. Neverbální komunikace pro obchodníky i pro běžný život*. 2. vydání. Brno: Edika.

POUŽITÁ LITERATURA

Booher, D. 1999. *Komunikujte s jistotou*. Brno: Computer Press.

Černý, V. 2007. *Řeč těla. Neverbální komunikace pro obchodníky i běžný život*. 1. vydání. Brno: Computer Press.

Klein, Z. 1998. *Atlas sémantických gest*. Praha: HZ.

Kohout, J. 1998. *Rétorika. Umění mluvit a jednat s lidmi*. Praha: Management Press.

Langer, A. 1993. *Úspěch veřejné promluvy*. Praha: Fortuna.

Urbanová, M. 2009. *Rétorika pro právníky*. Plzeň: Aleš Čeněk.